

Emre Aracı
emre.araci@andante.com.tr

Blanche Arral'ın olağanüstü opera maceraları

Bir zamanların hayranlık uyandıran prima donnalarından Blanche Arral'ın kendi dönemine ışık tutan renkli anıları, İstanbul'a gelişini, bu şehirdeki izlenimlerini ve Sultan II. Abdülhamid'in huzurunda verdiği temsili de içeriyor. Yazarımız, Arral'ın uzun yıllar sonra yayımlanabilen anılarından derlediği ilginç sayfaları Andante okurlarıyla paylaştı.

Kestane ağaçlarının paslı yaprakları arasından yağmurlu bir sonbahar öğleden sonrası Paris'in en saklı müzelerinden birisi olan ve belki de ilk defa adına tutulduğum için, keşfettiğim andan itibaren bu şehirde çok sevdiğim mekânlar arasına giren Musée de la Vie Romantique - Romantik Yaşam Müzesi'ne doğru Rue Chaptal'dan içeri yürürken nedense aklımda Blanche Arral'ın opera maceraları vardı. Baron Haussmann'ın ikinci imparatorluk mimarisinin geniş bulvarlı yapılaşmasından kurtulmayı başarak bugüne ulaşan bu şirin yeşil panjurlu ahşap taşra evinde George Sand'ın şahsi eşyaları ve Chopin'in bir çocuk eli kadar küçük sol elinin alçıdan yapılan dökümünü, onun müziği eşliğinde tekrar göreceğimi bilmekle beraber Arral'a ait hiçbir şeyi görmeyeceğimi bilsem de nedense aklımda Belçikalı soprano vardı; belki de bu müzenin adının ve bu müzede hatıraları toplanan insanların onunla benzer tadda macera dolu yaşamlardan gelip geçtikleri için böyle hissediyordum. Ya da Blanche Arral'ın opera kariyerinin Paris'te Massenet'nin kendisi için *Manon*'a küçük bir rol eklemesiyle başladığını bildiğim için bu romantik şehrin romantik müzesinde bu duygular içimi bir anda sarmıştı.

"Pek çok ekmek kıvrıntısı gördüm hayatımda, ama diğerlerine kıyasla hatırlamam gereken bir tane varsa o da Rasputin'in sakalında gördüğümüdür. Tanıdığım veya tanımadığım pek çok dosttan zamanında bir dolu güller aldım, ama en çok hatırladığım gül Mata Hari'nin Java'dan kaçmadan önce saçına taktığıdır. Pek çok lüks peruk gördüm, ama yüzlerce arasından aklıma İspanya kraliçesi II. Isabella'nın Paris'teki sürgün hayatında taktığı geliyor. Epey fırtınalar atlattım, ama Hanoi'de bir süs gölünün salonuma uçtuğu gibisini yaşamadım - sakin yerler de gördüm, ama Yangtze Irmağı'nın ortasındaki o çamur düzlük kadar sakinini görmedim". 10 Ekim 1864'te Belçika'nın Liège şehrinde 17 çocuklu bir ailenin en küçük kızı olarak Clara Lardinois adıyla dünyaya gelen Blanche Arral'ın olağanüstü

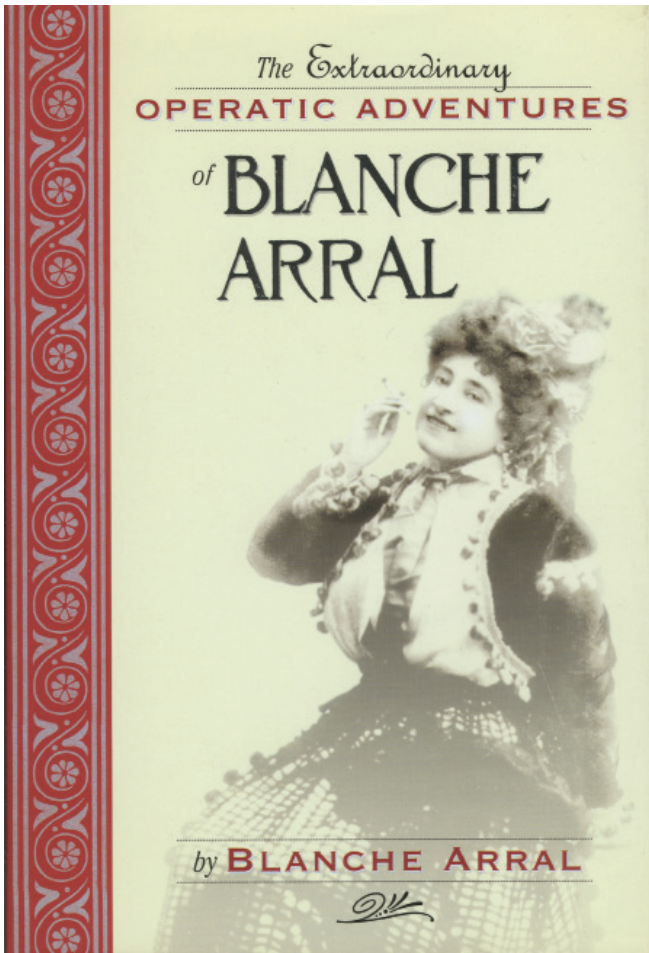
hayatından aklına gelen hatıralarını topladığı amı kitabı işte bu paragrafla açılıyor. Ve Arral ekliyor: *"Ne kadar çok anımız varsa, bunları esasında o kadar az ciddiye almamız gerekir"*. Belki de bu yüzden Arral'ın anıları Yangtze Irmağı gibi akıp giderken okuyucusunu da sürüklüyor.

Eski bir plakta keşfedilen ses

1937'de tamamlanmasına rağmen 2002'ye kadar bir türlü yayımlanamayan Arral'ın hatıralarının, sopranonun hayatı kadar da enteresan bir yazıya dökülme hikâyesi var. *The Extraordinary Operatic Adventures of Blanche Arral* ("Blanche Arral'ın Olağanüstü Opera Maceraları") adlı kitaba dönüşecek olan bu çalışmanın ortaya çıkmasına meşhur ressam William Glackens'ın oğlu Ira Glackens vesile olmuş, ama ne yazık ki kitabın baskısını göremeden vefat etmiş. 21 Şubat 1973 tarihli önsözünde Ira Glackens, Blanche Arral'ı keşfedişini anlatırken 1930'larda New York'ta eski taş plaklar topladığını anımsıyor. Bir gün 14. Doğu Caddesi üzerinde -muhtemelen *Grant's* mağazasında- beş, on cent'e satılan eski plaklar arasında "RCA Victor Red Seal" etiketinden çıkan tarihi meşhur şancılar dizisinden bir kayda rastlıyor. 1909 tarihli bu plak, Blanche Arral'ın sesinden *El bolero grande* şarkısı. Glackens daha önceden adını hiç duymadığı, ama böylesine tanınmış bir plak şirketinden kaydı çıktığı için devrinin meşhur sesleri arasında olması gerektiğine inandığı Arral'ı ilk defa böyle keşfediyor ve satın aldığı kayıta duyduğu tertemiz ses tonunun cazibesıyla ona bir anda tutkuyla bağlanıyor.

Ira Glackens'ın Blanche Arral ile tanışması

Eğer internet bağlantınız var ise, belki makaleme burada kısa bir ara vererek Arral'ın o parlak ve neşeli sesinden,

Blanche Arral ve Ira Glackens, hatıratı bitirdikleri gün bu pozu vermişler. Lake Bomoseen, Vermont, 23 Temmuz 1937.

“Zararsız bir gizem içerisinde olmak şancılar için gereklidir, çünkü onların hayatındaki cazibe ve romans ezelden beri bu esrarengiz havadan doğar” diyor Arral. O zaman hatıratta anlatılanların ne kadarı gerçek, ne kadarı hayal ürünü?

devrinin otantik tınısıyla onun bir başka 1909 kaydını, **Valse d’oiseau**’yu dinlemelisiniz [http://archive.org/details/VrsAcoustics-64099-BlancheArral]. Bu hisli kayıt sadece kelimelerim ve aktardığım hikâyeye değil, Arral’ın kulaklarımızda tınlayacak sesiyle de sizi o devirlere götürecektir ve Ira Glackens’in onunla yüz yüze ilk defa tanışma anında duyduğu hisleri, aradan seneler geçse de, sanki o an siz oradaymış gibi anlamanıza yardımcı olacaktır. Zira Glackens, Arral’ın hayatta olduğunu ve New York’ta yaşadığını keşfeder etmez ona bir hayran mektubu yazmış ve Cliffside Park’taki oturduğu eve ziyarete gitmiş. Berbat mahallelerden geçerek, yorucu bir yolculuktan sonra gayet mütevazı bir sokakta, gösterişsiz küçük bir evde, evliliğinden ötürü Mrs. George B. Wheeler adı altında yaşayan sopranoyu bulmuş: “Kısa boylu, oldukça toplu bir hanım kapıyı açtı. Beş feet (yaklaşık 1.5 metre) boyunda bile değildi, yabancı havası hissediliyordu ve başında kocaman ceviz kahverengi bir peruk vardı. Yaşını tahmin etmek mümkün değildi, ama o zaman 67 yaşındaydı. Heyecanla konuşuyor, devamlı gülümsüyor, siyah gözleriyle bir anda müthiş sevimli kahkahalar atıyordu. Bu kahkahalarda (birkaç tane daha edindiğim) Victor kayıtlarından tanıdığım o sesin tınısını duyuyordum. Beni salona soktu ve güller için bir vazoya almaya gitti. Küçük oda güve yemiş, içleri doldurulmuş kedi ve köpek mumyalarıyla doluydu. Bunlar her köşe bucaktan bana cam gözleriyle bakıyorlardı. Bir duvarda ‘prima donna’ olduğu yıllardaki bir fotoğrafı, doğal ebadında tam boy olarak asılıydı. Bu tam boy fotoğrafın baş kısmı eski Victor kataloğunda basılmıştı ve belli ki dünyada söylediği tüm tiyatroların lobilerinde duvara asılmıştı. Daha küçük bir fotoğrafta Lakmé rolündeydi (iddia ettiğine göre Opéra Comique’te rolün yaratıldığı Marie Van Zandt’a yedek sanatçı olduğu için bu rolü dünyada söyleyen ikinci kişiydi). Fransızca ve İngilizce karışık, kendi icat ettiği bir dille konuşuyordu”.

Dostluk ve kağıda dökülen anılar

Ira Glackens ve Blanche Arral’ın dostlukları böyle başlamış, II. Dünya Savaşı’na ve sopranoğunun 1945’teki vefatına kadar sürmüştü. Glackens onu anılarını kaleme almaya teşvik etmiş; **Bravura Passage** adını verdiği bu hatıratı Arral fasiküller halinde Fransızca yazarak, düzenli buluşmalarda Glackens’a vermiş, o da İngilizce’ye çevirip, sorduğu sorularla sopranoğun belleğinden daha fazla bilgileri de gün ışığına çıkartarak Arral’ın tabiriyle “gömdüğü yaşamını tekrar hayata geçirmeyi” başarmıştı. Arral’ın otobiyografisinin tamamlandığı 23 Temmuz 1937’de Vermont’taki Bomoseen Gölü kenarında ikisinin çektiği oldukları o güzel hatıra fotoğrafına bakıyor ve ne güzel bir buluşmanın ürünü diye düşünüyorum. O göle atılmış bir taşın suda bıraktığı hareler gibi o hatıralar da bizi unutulmuş bir sopranoğun anılarına götürürken kendi geçmişimizin hanelerine karışır gibi oluyor.

Bu paragrafı noktaldıktan sonra biraz hava almak ihtiyacıyla evimden dışarı çıkıp, Folkestone’da deniz kenarına doğru sisli bir öğleden sonra, uzun bir yürüyüşe başlıyorum. Paris’in paslı, pastel ağaçları burada da benzer suluboya bir tabloyu karşıma çıkartıyor. The Leas’dan yukarı doğru çıkıp, Sandgate Point’ta Dungeness’e doğru, Halife Abdülmecid Efendi’nin **Sis** tablosuna bakar gibi bakıyorum; burada kartal yuvası gibi duran tek pembe evin hemen sağındaki dik basamaklardan aşağı iniyor ve Radnor Cliff’ten geçerek tekrar sahile yürüyorum. O arada H. G. Wells’in evinin önünden geçiyorum. **Zaman Makinesi**’nin yazarı bir zamanlar buradaki müstakil büyük bir evde oturmuştu. Günümüzde burası artık bir huzur evi. Ona ilham veren bu topografyada ben de keşke onun za-

man makinesini bulsam, ama geleceğe değil, geçmişe seyahat etsem, Blanche Arral ile tanışsam diye düşünüyorum. O sırada bir başka yazarın, Jocelyn Brooke’un doğduğu evin önünde duruyorum. Bu yörenin Proust’u olduğunu sonradan öğreneceğim Brooke’un askerlik anıları ve ilk şiiri, Burdur’da geçirdiğim haftaları hatırlatıyor. Derken bir sopranoğun sesini duyuyorum gibi oluyorum. Normalde düşüncelerimden canlanarak hayalimde sık sık duyduğum seslerden değil bu; gerçekten de bir soprano, penceresi açık bir dairede, tek başına prova yapıyor. **La Traviata**’dan “*Libiamo ne’ lieti calici*” düetini söylüyor. Alfredo ise ortada yok. Ama Radnor Cliff baştan sona Violetta’nın bu neşeli aryasıyla çınlıyor. İlk defa bu sokakta, oturduğum bu semtte, böyle bir olayla karşılaşıyorum. Acaba Blanche Arral o neşeli tabiatıyla gaip ten bana bir sürpriz mi hazırladı diye düşünüyorum ve evime dönüşümde onun renkli hatıratına, konuyla daha da girift olmuş bir halde, kaldığım yerden devam ediyorum.

“Dört kıtanın prima donnası”

William Albright, *Opera Quarterly*’deki yazısında (Bahar 2003) Arral’ı operanın “Forrest Gump”ına benzetiyor: Devrinin her meşhuru ile tanışmış, dört kıta dolaşmış, her yerden beklenmedik bir anda karşımıza çıkan bir karakter. Hayatı için ise “sondan başa doğru anlatılan bir tür Sinderella hikâyesi” tanımlamasını yapıyor. Sarah Bernhardt, Harry Houdini, Victor Hugo, Franz Liszt, Camille Saint-Saëns, Jack London, Thomas Edison, Rus Çarı III. Aleksandr ve **Kral ve Ben**’e konu olan meşhur Thai hükümdarı Arral’ın yolunun kesiştiği insanlar arasında. Ancak anı kitabına sonsöz yazar Jim McPherson, Arral’dan yaptığı bir alıntıyla karşımıza çıkan bu masal hayatın

“Devrinin her meşhuru ile tanışmış, dört kıta dolaşmış, her yerden beklenmedik bir anda karşımıza çıkan bir karakter” soprano Blanche Arral.

Hizmetine tahsis edilen Bilal adında zenci bir uşak, Arral'ın "Anum" (Hanım) olarak kendisinden bahsettiği Paşa'nın endamlı zevcesi, Ali Raif Bey'in kızkardeşlerinden "Xenia" (Seniha), prima donna'nın İstanbul'daki misafir hayatında yeni tanıştığı, Aşk-ı Memnu romanını aratmayacak karakter tipleridir.

---

ne kadarının gerçek payı içerdiğini sorguluyor. "Zararsız bir gizem içerisinde olmak şancılar için gereklidir, çünkü onların hayatındaki cazibe ve romans ezelden beri bu esrarengiz havadan doğar" diyor Arral. O zaman hatıratta anlatılanların ne kadarı gerçek, ne kadarı hayal ürünü? Arral'ın adı bile bir yerde hayal ürünü; zira kendisi "Clara Lardinois" adından türetmiş. "Blanche" adını sevdiği yeğeninden almış. "Arral"ı ise "Clara" adı matbaada yanlışlıkla ters basılınca kullanmaya başlamış. Her ne kadar anlatılanlarda bir esrar perdesi hissedilse de, hikâyenin ana hatlarıyla gerçek bir hayata ait olduğu şüphe götürmüyor. Tıpkı Iowa Üniversitesi Dijital Kütüphanesi'nde 1907 yılına ait Yeni Zelanda'da verdiği bir konserin orijinal program kitapçığının kapağında olduğu gibi: Arral bu konserde "Dört kıtanın prima donnası" olarak tanıtılmış.

Arral İstanbul'a geliyor

"Dört kıtanın prima donnası", anılarına bakılacak olursa, 1894'te İstanbul'a da gelmiş ve Sultan II. Abdülhamid ile tanışmıştı. Hatta bu seyahat dedektif romanlarını geride bırakacak bir macera içerisinde sürüklenerek gerçekleşmişti. Arral hatıratında İstanbul'da geçirdiği günlere tam beş bölüm ayırmış. Çağının modern bir "saraydan kız kaçırma" hikâyesi tadında doğruluk payının yer yer netliğini kaybettiği bu ziyaret yine de 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'da kısa bir süre bulunmuş bir *prima donna*'nın hatırladığı kadarıyla otantik güncesi olarak karşımıza çıkıyor. Blanche Arral o yıllarda bir Rus aristokrati olan Prens Sergey Peşkov ile evlidir. Peşkov'un erkek kardeşi Fyodor Peşkov ise İstanbul'daki Rus Büyükelçiliği'nde Askeri Ataşe olarak görev yapmaktadır. Sergey kardeşini ziyaret etmek üzere İstanbul'a gider; Arral'a da kendisine eşlik etmesini teklif ettiyse de soprano gitmek istemez. Sergey İstanbul'a varmış ve kardeşiyle buluşmuştur; ancak Arral bir süre sonra kocasından haber alamaz olur. Bütün girişimler sonuçsuz çıksa da, en sonunda Sergey Peşkov'un esrarengiz bir kaza sonucu İstanbul'da vefat ettiği ve cenazesinin St. Petersburg'a yollandığı haberi gelir. Feodor Peşkov bu mesajı iletirken Arral'a da kesinlikle St. Petersburg'a gitmemesini tavsiye eder. Ancak Arral aldığı bu haber ve tavsiyeden tereddüte kapılmış, kocasının akıbetine bir türlü inanamamış ve şüphelendiği olayın arkasındaki esrar perdesini kaldırmak üzere bizzat İstanbul'a gitmeye karar vermiştir.

Ali Raif Paşa'nın konağında geçen günler

Brüksel'deki Osmanlı Büyükelçiliği'nde bir zamanlar Askeri Ataşe olan Ali Raif Bey, Arral'ın eski bir dostudur. Ona Belçika'daki bir konserinden sonra kırmızı güllerden yıldız şeklinde bir buket yollamış ve Türkiye'ye dönüşünden sonra da soprano defalarca İstanbul'a davet etmiştir. Arral'ın aktardığına göre Ali Raif Bey, II. Abdülhamid'in sarayında padişah yaveridir. Babası Ali Raif Paşa ise Sultan'a yakın bakanlar arasındadır -acaba Arral II. Abdülhamid'in nazırlarından Köse Mehmed Raif Paşa'yı mı kastetmektedir? Kocasının İstanbul'da vefat ettiğine dair almış olduğu haberlerden sonra Arral, Ali Raif Bey ile irtibat kurar ve almış olduğu olumlu cevap üzerine Raif Paşa'nın konağında misafir kalmak üzere Betty adındaki yol arkadaşı ile birlikte 1894 Aralık ayı sonlarına doğru Köstence Limanı'ndan İstanbul'a doğru hareket eder. Galata Rıhtımı'nda onları bizzat Ali Raif Bey'in kendisi karşılar. At arabasıyla sur içi İstanbul'una doğru yola çıkarlar. Pek çok

yabancı konaklamak için Pera'yı tercih ederken, Arral kendisine evini açan Türk ahabından ötürü eski İstanbul'da geleneksel bir Osmanlı konağındaki hayata tanık olur. Ama belki de aklına Belmonte gelir; zira Arral hatıratında Mozart'ın operasını anımsatan benzer bir tablo çizer.

İlk defa karşılaştığı harem ve selamlık kavramı onu çok şaşırtır; yemeklerde konuşulmayan, el etek öpülen pedersahi bir aile ortamı onu tedirgin eder; evin büyük kapıları kapanırken bir tür hapis hayatına adım attığını düşünür. Hizmetine tahsis edilen Bilal adında zenci bir uşak, Arral'ın "Anum" (Hanım) olarak kendisinden bahsettiği Paşa'nın endamlı zevcesi, Ali Raif Bey'in kızkardeşlerinden "Xenia" (Seniha), prima donna'nın İstanbul'daki misafir hayatında yeni tanıştığı, **Aşk-ı Memnu** romanını aratmayacak karakter tipleridir. Üstelik yatak odasında karyola ararken kurulan yer yatağının şoku, beraberinde getirdiği ve evde barındırılması haram olan küçük köpeği Muşka'yı gizleme gayretleri, hamama yapılan rahatsız edici bir ziyaret, sokakta çarşaf ve yaşmakla dolaşma mecburiyeti ve üstelik bir anda konaktaki odasını prima donna'nın rahatı için, karyola dahil, Avrupalı mobilyalarla döşeten Raif Paşa'nın ona karşı giderek artan ilgisi, esas amacı İstanbul'da kocasının izini sürmek olan Arral'ı bunaltmakta gecikmez. Kendisini bir tür kapana sıkışmış gibi hissederek.

İki evlenme teklifi ve İstanbul'dan kaçış planları

Bütün bunlara ilave olarak Sergey Peşkov hakkında aldığı üzücü haber İstanbul'da da teyid edilir. Ali Raif Bey Rus prensin başına gelenleri biraz olsun öğrenebilmiştir. İki kardeş arasında İstanbul'da bir tür tartışma olmuş, Sergey kardeşinin yanından ayrılarak Pera'da bir klüpte kalmaya başlamış, burada kumarda büyük paralar kaybetmiş ve bir gün klüpten birkaç günlüğüne ayrıldığını söyledikten sonra bir daha görülmemiştir. Birkaç gün sonra Feodor Peşkov gelerek Sergey'nin hesabını kapatmış ve klüpten dışarı çıkarken de eline üzücü bir haber taşıdığı anlaşılan bir telgraf tutuşturulmuştur. Arral tam olarak kocasının başına geleni öğrenememişse de artık onun hayatta olmadığını kabul eder. İstanbul'dan ayrılmaktan başka çaresi kalmaz; ama Raif Paşa ona evlenme teklif ettiği gibi, oğlu Ali Raif Bey de Berlin'e Askeri Ataşe tayin edileceğinin haberiyle Arral'a benzer teklifte bulunur. Bu gelişmeler üzerine Belçikalı soprano artık İstanbul'dan ayrılmak değil, bir an evvel şehirden gizlice kaçış planları yapmaya başlamıştır.

Yıldız Sarayı'ndaki temsil

İçine düştüğü karmaşık ortama rağmen İstanbul'a geldiğinden beri yabancı dil bilen ve Avrupalı eğitim almış olan Raif Paşa'nın konağında bazı akşamlar Arral piyano başında ev halkına resitaller de vermektedir. İlk geldiği günlerde bir arzusu olup olmadığı sorulunca Paşa'ya mümkünse Yıldız Sarayı'na görmek istediğini belirtmiş ve Paşa da bunun ancak bir konser vesilesiyle olabileceğini, Sultan II. Abdülhamid'in operaya düşkün olduğunu, Beyoğlu'nda temsiller vermekte olan bir Fransız Kumpanyası'nın yakında Yıldız Sarayı Tiyatrosu'nda bir temsil vereceğini, dolayısıyla bu topluluğa dahil olarak Arral'ın da padişah huzuruna çıkabileceği haberini prima donna'ya müjdelemiştir. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen Arral bir yandan gizlice İstanbul'dan firar planları yaparken, bir diğer taraftan da Yıldız'ı ziyaret edecek olmanın heyecanını yaşar. Ancak şehir hafiyelerle sarılıdır, her hareketinin izlendiğini düşünür; Arral

Padişah huzurunda alkış yoktur, bütün tiyatrodaki sessizlik hakimdir. Charles Lecocq'un La Petite Marinée adlı opereti oynanır. Ancak buradaki rolü, sesinin inceliğini ve kıvraklığını göstermesine fırsat tanımaz. Hiç alkış olmayınca da gayet sönük bir performans olduğu hissine kapılır. Arral, ikinci yarıda bu durumu değiştirmek için piyanistle anlaşarak repertuarındaki en meşhur parçalarından Valse d'Oiseau'yu söylemeye başlar.

ve Betty böyle bir ortamda, konserin hemen ardından, kaçmayı planlarlar. Kaçış planı yapılırken Arral'ın Romanya'daki kayınbiraderinin tavsiyesi üzerine Beyoğlu'nda buldukları Romanyalı bir avukat, Fransız konsolosu ve babasının evlilik niyetini öğrenen Ali Raif Bey'in de desteği alınır.

Nihayet Yıldız'daki konser günü gelir çatar. Arral heyecanlıdır. Önce haremî ziyaret eder ve burada hanımlara bir konser verir; akşam ise saray tiyatrosunun sahnesinde karanlıkta uzaktan locasında seçemediği II. Abdülhamid'in huzurundadır. Hatıratında ondan korkuyla bahseder. Padişah huzurunda alkış yoktur, bütün tiyatrodaki sessizlik hakimdir. Charles Lecocq'un *La Petite Marinée* adlı opereti oynanır. Ancak buradaki rolü, sesinin inceliğini ve kıvraklığını göstermesine fırsat tanımaz. Hiç alkış olmayınca da gayet sönük bir performans olduğu hissine kapılır. Arral, ikinci yarıda bu durumu değiştirmek için piyanistle anlaşarak repertuarındaki en meşhur parçalarından *Valse d'Oiseau*'yu söylemeye başlar. Ama dikkat çekmek için o kadar yüksek sesle söyler ki salonda bulunan yabancı diplomatların gülmeye başladıklarını hisseder. Bir an önce bitmesini istediği bu temsil, hayatının en garip konserlerinden biri haline almıştır. Sahne arkasındaki odasında tam üzerini değiştirip ayrılmak üzeridir ki, derhal Padişah huzuruna beklendiği haberi gelir.

II. Abdülhamid'in huzurunda

Arral, II. Abdülhamid'in tiyatrodaki özel locasında yaşadıklarını şöyle hatırlayacaktır: *"İki haremağası beni tahta doğru götürdüler. Kollarımı dümdüz bir halde yanıma bitiştirip tahtadan bir asker gibi yürümeye başladım ve başım öne eğik olduğu için sadece yeri görebiliyordum. Oda çok karanlıktı. Tahtın önüne geldiğimde ağır bir şekilde geleneksel tarzda selâm verdim; öne eğildim, başım hâlâ aşağıda, tahtın üçüncü basamağında diz çöktüm. Sultan sağ elini kaldırdı ve ben de başımı kaldırdım; sonunda bütün dünyanın korkuyla kendisinden bahsettiği Abdülhamid ile yüzyüze gelmişim. Ama şaşkınlığım bu düşüncelerimi bir anda dağıttı; çünkü Sultan neredeyse Raif Paşa'nın bir ikiziydi. Paşa uzun boylu, yakışıklıydı, Abdülhamid ise ufak tefek ve zayıf, ama Sultan onunla aynı rüya dolu, derin bakışlı gözlerle sahipti; bir anda büyük bir şefkatten korkunç bir kurnazlığa dönüşebilen bakışlardı bunlar. Aynı hareketli çene ve aynı donuk gülümseme. Bakımlı elini uzattı ve saygıyla öptüm. Hiç unutamayacağım bir hisle baş parmağımı benimkinin üzerine koydu ve kısa bir süre için gülümsedi. Göz göze geldik. Gözlerimde iyi kalpli ve yumuşak bir ifade sezdim -aynen Paşa'nın yüzünde olduğu gibi. Şaşırtıcıydı".*

Hakkında çevrelerden ve dünya basınından çok korkunç

Paris'teki Musée de la Vie Romantique'te bir sonbahar günü, Ekim 2012.

haberler okuduğu II. Abdülhamid'in bu "son derece nazik" davranışı Arral'ı epey şaşırtmıştı. O akşam Yıldız'dan çok farklı intibalarla ayrıldı. Kimsenin onu İstanbul'da hapsedmeye niyeti yoktu. Raif Paşa evlilik teklif etmişti etmesine, ama onu zoraki bir izdivaca mecbur etmemişti. Bilakis onore etmişti. Hürdü. Hatta ertesi günü baba oğul Arral'ı gemide geçirmeye geldiler. Bütün endişeleri yersizdi. Gemi limandan ayrıldıktan sonra Arral rıhtma doğru baktı: *"Kalbim birbirinden biraz ayrı duran iki muhteşem silüeti takip ediyordu -Ali ve babası. Gemi hızla uzaklaşırken gözyaşlarım arasında seçebildiğim son manzara ise hayatımda tamadığım en mükemmel o iki adamın figürleriydi".*

"Valse d'Oiseau", Blanche Arral, Victor Record (Emre Aracı Arşivi).

Hayal ya da hakikat; Blanche Arral'ın, daha doğrusu Clara Lardinois'in anılarında İstanbul'da geçirdiği günlerin hikâyesi işte böyle. Sahnesinde pek çok konferans verdiği tarihi Yıldız Sarayı Tiyatrosu'na bir gün geri döndüğümde Arral'ı ve o konserini hatırlayacağım. Belki o zaman Ira Glackens gibi, ancak sanal alem müzik dükkanlarını dolayarak bulduğum ve bu makaleme son noktayı koyduğum anda kapımı çalan gülyüzlü postacımın getirdiği, okyanusu aşarak Florida'dan bana ulaşan Arral'a ait 1900'lerden kalma orijinal RCA Victor plağını çalacağım; çünkü tek yüzü bu kayıta onun sesinden tek bir parça var: o akşam Sultan Abdülhamid'in huzurunda söylediği *Valse d'Oiseau*. İşte o zaman Paris'te Musée de la Vie Romantique'te geçirdiğim yağmurlu sonbahar gününü hatırlayacağım ve o bir seste kaybolduğumu sandığımız dünyaların hâlâ yaşadığını göreceğim, aynen Palais Garnier'nin tepesinde kendinden emin, dimdik duran Apollon'un iki eliyle tuttuğu altın lir'de, ona bakıp da görebilenlere, bu mucizenin mevcut olduğunu gösterdiği gibi... **A**

KAYNAKLAR

- 1- The Extraordinary Operatic Adventures of Blanche Arral Ira Glackens, William R. Moran, Amadeus Press, 2002
- 2- William Albright, "The Extraordinary Operatic Adventures of Blanche Arral", The Opera Quarterly 19.2 (2003) 276-279